

נוביני קרקובסקיה Nowiny Krakowskie

ארגון יוצאי קרקוב בישראל
Zwiazek Krakowian w Izraelu
Association of Cracowians in Israel

כתיבה, עריכה והבאה לדפוס: לילי הבר

ת.ד. 17209 תל אביב 6117102

cracowassociation@gmail.com

טלפון: 054-4436366, פקס: 09-9579540

<http://cracowassociation.blogspot.co.il/>

www.facebook.com/groups/cracowassociation

גליון 117 נובמבר 2016 חשוון תשע"ז

בטאון ארגון יוצאי קרקוב בישראל

בצ'כיה התעורר ויכוח על אוסקר שינדלר

בעוד שבישראל ובפולין אוסקר שינדלר הוא גיבור, חסיד אומות עולם שהציל כ-1200 יהודים, הרי שבצ'כיה סבורים אחרת, ורואים אותו באופן שונה. מקומיים רבים זוכרים את היזם בעיקר בשל פעולות הריגול שלו שלפני המלחמה מטעם גרמניה הנאצית, ומקומיים אחרים זוכרים אותו כמהמר, שתיין ורודף נשים.

חבר פרלמנט לשעבר, Jitka Gruntova, תיארה את שינדלר כ"בוגד פושע מלחמה" והוא טוען כי הטענה ששינדלר הציל יהודים רבים היא אגדה מפוברקת. בספר הוא טוען כי לא מצא ראיות ששינדלר הציל אסירים, והוא הגיע למסקנה ששינדלר הציל רק את עצמו - בעיקר על ידי כך שלאחר המלחמה כתב את סיפורי ההצלה שלו.

ההיסטוריון Radoslav Fikejz הגיב לעיתון הבריטי: "כן שינדלר היה נאצי, פושע מלחמה מרגל. אבל פגשתי 150 יהודים שהיו ברשימה שלו והיו במחנה ברניליץ והם אומרים שמה שחשוב הוא שהם בחיים."

הויכוח התעורר בשל העובדה ש-Jaroslav Novak, צ'כי מקומי, קנה את המפעל שבו היה המפעל של שינדלר בברניליץ, ובדעתו להקים במקום מוזיאון לאיש. הבניינים הללו שימשו, לאחר המלחמה מפעל טקסטיל שפשט רגל.

לדברי היזם "המטרה העיקרית שלנו היא לשחזר את הבניין וסביבתו למצבו ההיסטורי המקורי, כולל מגדלי השמירה ובית החולים", והוא מעריך כי עבודות השיפוץ יעלו בסביבות 5.5 מיליון דולר.

כך נראה היום המפעל ששימש את אוסקר שינדלר ו"יהודיו"

The lower part of the Schindler factory next to a demolished 19th-century building. (photo credit: Eva Munk/JTA)

מועדון ובית ספר של יום ראשון בקהילה היהודית

לרשות חברי הקהילה היהודית בקרקוב עומד מועדון חברתי, הפועל כל ימות השבוע, בשעות 17:00-20:00, ברחוב מיודובה 27, בבית הכנסת 'קופה'. המבקרים במקום נהנים מחברה, כיבוד קל, צפייה בסרטים וכן יכולים להיוועץ ברופא ובפסיכולוג, בתאום מראש.

בית ספר "אוונזר קינדער" הוא בית ספר של יום ראשון המופעל על ידי אגודת 'צ'ולנט', ופועל מידי יום א' בשעות 11:00-15:00 ברחוב דיטלה 64/4. הילדים לומדים עברית, עיקרי הדת היהודית כולל ברכות, חגים והלכות כשרות.

פתיתים,

ברכות ואיחולים לחברנו נפתלי מנהיים על קבלת התואר "יקיר העיר" הרצליה.

נפתלי זכה לתואר על תרומתו הממושכת בעשייה למען קהילת הצעירים והמבוגרים בעיר, הן בתפקידו כמנהל תיכון "ראשונים" והן כמנהל מכללת הגימלאים בעיר ומקדם את נושא זיכרון השואה.

למעלה מ-350,000 אנשים ביקרו בשנת 2015 במוזיאון על שם אוסקר שינדלר ברחוב ליפובה 4 בקרקוב. במקום מוצגת תערוכת קבע "קרקוב הכבושה 1939-1945" ותערוכות מתחלפות. כמו כן מתקיימים במקום סמינרים, ימי עיון, הרצאות והקרנות סרטים.

כל מי שמכיר יוצאי קרקוב שאינם נמנים על חברי הארגון מתבקש 'להלשין' עליו למערכת. כמו כן, אנו מבקשים כי תוסיפו את ילדיכם ונכדיכם לרשימת חברי הארגון, כדי שנוכל להמשיך ולהעביר את לפיד יהדות קרקוב גם לדורות הבאים.

במאה השש עשרה נאסר על נשים יהודיות לרוחץ בנהר הוויסלה כאשר המלך היה בטירתו בגבעת הוואוול. באחד הפעמים, בשל צפיפות רבה מאד של נשים במקווה הגדול, שברחוב שרוקה 6 (היום "כליזמר הויס") התמוטטה הרצפה במקווה, עשר נשים נפלו ונהרגו במקום ורבות אחרות נפצעו.

אנה קלוגר, סיפורה של נערה חרדית שברחה מהבית בשל תשוקה להשכלה

אישות והוא כיבד את בקשתה והבטיח לה שלא לכפות את עצמו עליה.

דמותו של זכריה ארק, כפי שעולה מעדותה של קלוגר, היא של צעיר הגון וכנוע. הזוג הצעיר התגורר בבית הוריה של קלוגר והוריה חשדו כי הזוג אינו מקיים חיי אישות. שני הסבים נקראו להתייעצות משפחתית בעניין וקלוגר הודיעה להם כי היא אינה חוזרת בה מהחלטתה. בעקבות זאת הורה סבה, הרב משה הלברשטאם מקשאנוב, שאם האשה הצעירה תסרב למסור את עצמה לידי בעלה יהיה עליו לתבוע את שלו בכפייה. הדבר לא יצא בסופו של דבר אל הפועל מאחר והבעל הצעיר נאלץ לצאת לנסיעה ארוכה. במשך התקופה הזאת, סיפורה קלוגר בעדותה, אמה התעללה בה התעללות נפשית ופיסית.

קלוגר המשיכה בלימודיה בהיחבא למרות הקשיים שהוערמו על דרכה. בקיץ 1908 זכתה בתעודת בגרות ובסתיו החלה את לימודיה במחלקה לפילוסופיה באוניברסיטה היגלונית. באוגוסט 1909, כשנוכחה שחייה בביתה ימשיכו להיות בלתי נסבלים, לקחה עמה את אחותה הצעירה ממנה בשנתיים, שעברה מסלול דומה לשלה, ונמלטה מבית אביה. ממקום המסתור שלהן פנו השתיים לעורך הדין הד"ר זיגיסמונד מארק, והוא הגיש בשמן תביעה נגד ההורים לבית המשפט המקומי בפודגורז'ה בניסיון לעצור את התנכלויות ההורים לתוכניותיהן להמשיך בלימודיהן. ההורים הבטיחו לשופט כי ייענו לתביעה ואף ייעתרו לבקשת בתם הבכורה לאפשר את גירושה מבעלה.

...השופט דחה את התביעה הנוספת שהוגשה בשמן של הנערות, שדרשה מן ההורים לממן את לימודיה של הבכורה באוניברסיטה. תביעה ברוח זו שהוגשה מאוחר יותר לבית המשפט המחוזי בקרקוב נדחתה גם היא, בטענה העקרונית כי הורים אינם מחויבים לממן לימודים באוניברסיטאים לבנותיהן. בעקבות הדחייה פנו האחיות לבית המשפט העליון בווינה.

מתעודה מ-20 באפריל 1910 הנמצאת בארכיון המשטרה בקרקוב מתברר שוולף קלוגר הגיש תלונה למשטרה בפודגורז'ה באוגוסט 1909, ולפיה שתי בנותיו המוגדרות כקטניות על פי החוק נמלטו מן הבית עם ביגוד, דברי ערך שונים ומזומנים בשווי 20,000 קרונות. דו"ח החקירה המשטרתית שנערכה בעקבות התלונה מציין כי הנערות תבעו מהוריהן ארבעה דברים: חופש ללמוד, מגורים מחוץ לבית ההורים, מימון הוצאות מחיה ושחרור מסמכותם החוקית של ההורים.

דיווחים בעיתונות סיפרו כי ההורים נעתרו לבקשת בתם הבכורה לאפשר את גירושה מבעלה, אם תחזור לביתה. הנערות סירבו לבקשה בטענה כי אם תחזרנה לביתן המצב ישוב לקדמותו. דיווחים בעיתונות הווינאית, שהסתמכו על תצהירי הנערות כפי שהוגשו לבית המשפט העליון, גם סיפרו כי בניגוד לטענת ההורים האחיות טענו שהן לא עברו על מצוות הדת בבית ההורים, גם אם לפעמים הן כיבו את האור במקרה ביום השבת או נשאו ארנק לאחר הדלקת הנרות ביום שישי. האחיות תבעו מבית המשפט העליון לתת להן את חירותן ולאפשר להן לספק את תשוקתן ללימודים.

קלוגר סירבה כנראה לקבל גט מבעלה בתקופה זו כאמצעי לחץ על משפחתה. על כך אפשר ללמוד מדברים שנכתבו בספר בוטשאטש שבעריכתו של ישראל כהן, עמ' 207: "למורנו הרב צבי מאיר ארק ז"ל, היה אח ושמו פישל, ולו בן ושמו זכריה [...]" (המשך בעמוד הבא)

שאלת הנשים משמשת פעמים רבות סייסמוגרף אמין לצפייתם של שינויים העומדים להתחולל בחברות שמרניות, והחברה החרדית בכלל זה, שעברה החל בשלהי העשור השני של המאה העשרים מהפכה בתחום החינוך הפורמלי הדתי לנערות. למהפכה זו קדמה סדרת פרשות הקשורות לנערות מבתיים חרדיים בקרקוב שעוררו דיון ציבורי גם בתוך החברה החרדית. אחת הפרשות הללו, אולי הדרמטית שבהן, היא פרשת אנה קלוגר.

אנה, או חיה בשמה הרשמי, נולדה בפודגורז'ה, פרבר של קרקוב, בשנת 1890. אביה היה וולף קלוגר, בעל טחנת קמח שהונו נאמד בשני מיליון קרונות (קרוב לעשרים ושבעה מיליון דולר בערך של היום). שם אמה היה שמחה לבית הלברשטאם. אביה של שמחה, משה, היה נכדו של ר' חיים הלברשטאם, מייסד שושלת חסידות צאנז, מהשושלות החסידיות החשובות בגליציה. קלוגר נולדה אפוא בבית שהתאפיין בהון ובייחוס.

קלוגר נשלחה לבית ספר יסודי ולפנסיון לנערות בפודגורז'ה ובשנת 1902 לבית ספר לנערות בקרקוב, וסיימה אותו בשנת 1904. תשוקתה ללימודים לא ידעה שובע והיא החלה להתכונן לבחינות הבגרות האקסטרניות באחת משלוש הגימנסיות לנערות בקרקוב שהעניקו תעודת בגרות. מטרתן של הבחינות היתה לאפשר לימודים באוניברסיטה. קרקוב היתה עד לסוף מלחמת העולם הראשונה בירתה של מערב גליציה, מדינת כתר בקיסרות האוסטרית. קבלת נשים ללימודים באוניברסיטאיים באוסטריה היתה תוצאה של מאבק לא קל. למעשה, אוסטריה היתה האחרונה באירופה לפתוח את שערי האוניברסיטאות ללימודים לנשים לצורך קבלת תואר. האוניברסיטאות ברחבי האימפריה האוסטרית קיבלו לראשונה נשים בשנת 1897, אבל רק לפקולטות לפילוסופיה. בשנת 1900 נשים התקבלו גם לפקולטות לרפואה, ורק בשנת 1919, לאחר פירוק האימפריה האוסטרית, התקבלו נשים באוסטריה גם לפקולטות למשפטים. התואר דוקטור לפילוסופיה הוענק לראשונה לאשה במאי 1900.

כשמלאו לקלוגר חמש-עשרה אירסו אותה הוריה למרות התנגדותה לזכריה ארק (או אריק), נער חסידי בן ארבע-עשרה. ארק היה גם הוא ממשפחה עשירה ומיוחסת, אחיו של הרב מאיר ארק, רבה של יזלוביץ' ושל בוצ'אץ' ונכד למרדכי ברגמן, שהיה בעליה של אחוזת פוטוק שהיתה שייכת בעבר לר' ישראל מרוז'ין. למרות האירוסין המשיכה קלוגר להתכונן לבחינות הבגרות בספרייה של האוניברסיטה היגלונית בקרקוב, שם מצאה את הספרים הנחוצים לה. הדבר היה לצנינים בעיני אמה, שהגיעה בליווי עורך דין לספרייה היגלונית ודרשה מן המנהל שלא לספק יותר ספרים לבתה.

מכיוון שעל פי החוק האוסטרי צעירים עד גיל עשרים וארבע נחשבו לקטנים הנתונים לסמכותם הבלעדית של הוריהם, נעתר מנהל הספרייה לבקשתה. קלוגר החלה לתת שיעורים פרטיים בגרמנית כדי לממן את קנייתם של הספרים הנחוצים לה, אבל האם סילקה את מנורת החשמל מחדרה כדי למנוע ממנה להמשיך וללמוד.

כדי לשכנע את בתה להינשא לחתנה הבטיחה לה האם כי לאחר נישואיה קל יהיה לה יותר להמשיך וללמוד. בני הזוג נישאו באוגוסט 1907 כשארק היה בן שש-עשרה וקלוגר בת שבע-עשרה. למרות מחאותיה, קלוגר אולצה לגזוז את שיערה עד לקרקפת. לפי עדותה, היא הודיעה לבעלה כבר בליל כלולותיה כי אין בכוונתה לחיות עמו חיי

אנה קלוגר (המשך)

אותו זכריה התחתן בבית משפחה חשובה מעיר קרקוב. האשה הצעירה והעשירה היתה מלומדת ומשכלת, כרוב בנות ישראל בקרקוב. אך בעלה האדוק לא מצא חן בעיניה. והיא מרדה בו, עזבה אותו ונסעה לווינה להשתלם בלימודי חול. שום בקשות והפצרות לא הועילו להחזירה לבעלה. ולבסוף סירבה אפילו להיפרד מבעלה וגם ממנהג ישראל לתת גט. עברו זמנים והיא לא שינתה את דעתה. היא צחקה מבעלה וגם ממנהג ישראל לתת גט. במקרה כזה יש מוצא אחד. על פי היתר של מאה רבנים יכול הבעל לשאת אשה אחרת. וכן עשה. זכריה בא גם להרב מברודי, רבי מנדל שטיינברג ז"ל, וגם הוא נתן לו היתר בין המאה, והזמין את זכריה, שייתן לו אחר כך את בתו לאשה, וכן היה.

הסיפור על סירובה המתמשך והמוחלט של אנה קלוגר לקבל גט מבעלה אינו סביר, שכן לפי החוק האוסטרי מסירה וקבלה של גט היו חלק הכרחי בהליך הגירושין של יהודים. נישואין שניים ללא גט נחשבו לביגמיה. כפי שנראה בהמשך, קלוגר אכן נישאה בשנית.

Nazwisko: Brass
Nazw. poprzednie: Kluger
Imiona: Chaja
Data urodzenia: 24. VII. 1890
Miejsce urodzenia: Kraków
Imiona ojca: Wolf
Nazwisko ojca: Simone
Imiona matki: Simone
Nazwisko matki: Kalwerstam
panieńskie: Kalwerstam
awód i stanowisko w zawodzie: profesor prawa

Miejsce zamieszkania:
ul. Proszkowska
Nr. d. 10 **m.** 1
Wzrost: 170 cm
Twarz: owalna
Włosy: ciemne
Oczy: niebieskie
Znaki szczególne:
Odcisk walczącego palca lewej ręki:

צילום של אנה קלוגר-ברוס בטופס רישום עירוני, קרקוב, 1934

בגימנסיה היהודית בקרקוב. לנשים בעלות תואר דוקטור בפילוסופיה, בפרט יהודיות, לא היו אפשרויות תעסוקה במוסדות גבוהים יותר. יש לציין כי היא היתה האשה היחידה בין מורות הגימנסיה בעלת תואר דוקטור. בנוסף לעבודת ההוראה פירסמה מאמרים רבים בכתביעת בשפות שונות, חלקם טרם נישואיה תחת שם נעוריה אנה קלוגר, ואחרי נישואיה - תחת השם אנה ברוס...

טופס רישום עירוני, מלווה בתצלום, שמילאה בשנת 1934 מלמד כי אנה ויעקב ברוס היו חשוכי ילדים. כמה שנים לאחר מילוי הטופס נקטל פתיל חייהם של בני הזוג. בספר על השמדת היהודים בגטו קרקוב (1946), המפרט את שמותיהם של נרצחים יהודים שהיו מעורבים בחיים התרבותיים והארגוניים של הקהילה היהודית בעיר, מופיע שמו של יעקב ברוס ברשימת חברי הוונד שנרצחו, ואנה ברוס - ברשימת מורי הגימנסיה היהודית שנרצחו. אנה ברוס נרצחה בקרמניץ...

שמחה קלוגר לא היתה "עלוקה" ולא היתה ראווה לדברים הקשים שהטיח בה העיתון הדתי הציוני. בהכירה את כישרונותיהן של בנותיה, ומתוך ביטחון השמור לחברים במעמד המיוחסים, היא בחרה להעניק להן את מה שראתה כחינוך טוב, מתוך תקווה שבבוא היום הן תצדנה בנתיב האחר, זה הסלול שלגביו לא היתה קיימת בחירה דומה.

אבל אנה קלוגר דחתה את הנתיב הסלול הזה גם אם המחיר שנדרשה לשלם היה התנגשות פומבית עם הוריה. הסבל של משפחתה לנוכח המאבק המתקשר היה וודאי גם הוא קשה מנשוא, אך במאבק הזה רק צד אחד יכול היה לצאת וכל תאוותו בידו. נראה שסופו של הפסוק ממשלי ל' ט"ו יכול היה לספק כותרת ראווה יותר לפרשה: "שְׁלוֹשׁ הָיָה לֹא תִשְׁבְּעָה אֶרְבֶּעַ לֹא אֶמְרוּ הוּא". לא תאוות להון או לכבוד או לרומן אהבהבים היו כאן, אלא תאוות אדירה ללימוד ולספר ולחיים אינטלקטואליים, תאוות שבני משפחת קלוגר התקשו באופן צפוי, בגלל ניסיון חייהם וחינוכם, להבינה. יהיו הדברים האלה יד לזכרה של אנה קלוגר ושל בני משפחתה.

פרופ' רחל מנקין
 הארץ, 29.07.2016

כמה שבועות מאוחר יותר, בכתבה בגיליון 37 שכתרתה "נקמה בהורים ומורים", פירט "המצפה" מעט יותר את מה שהוא כינה "טרגדיה מן העולם הממשי". העיתון סיפר כיצד השיאו ההורים את הבכורה לחסיד, נישואין אותם הוא דימה למעשה כלאיים של חרישה בשור וחמור יחדיו... העיתון היידי הלבובי "טאגבלאט" סיפק פרטים נוספים בכתבה בגיליון 112 באותה שנה, שכתרתה: "א קראקויער פאמיליענאפערע" (אופרה משפחתית קרקובית). ובגיליון 204 דיווח העיתון בכתבה בעמודו הראשי, שכתרתה: "קינדער געגען עלטערן" (ילדים נגד הורים), כי הפרשה שבינתיים נדונה גם בפרלמנט האוסטרי בהקשר של לימודי נשים באוניברסיטה, הגיעה סוף סוף לסיומה. בית המשפט הגבוה בווינה הורה לבית המשפט בקרקוב למנות שופט חוקר שיברר את מהות היחס שזוכות לו הנערות בבית הוריהן. ואכן, שורה של עדויות בדו"ח שהגיש השופט אישרו כי הבנות סבלו בביתן מדיכוי פסי ופסיכולוגי, וההורים אסרו עליהן לדבר בבית בשפה הפולנית והגרמנית או לקרוא ספרות מדעית. בעקבות זאת נענה בית המשפט המחוזי בקרקוב לדרישה של האחיות והתיר להן להתגורר מחוץ לבית הוריהן, ולהמשיך בלימודיהן באוניברסיטה. האב נדרש לממן את הוצאות בנותיו ולשלם להן מדי חודש בחודשו 200 קרונות. כדי להבטיח שהחלטת בית המשפט תכובד מינה השופט את הד"ר נתן אוברלנדר, אחד מעורכי הדין המפורסמים בקרקוב, לאפוטרופוס של האחיות...

מה עלה בגורלה של אנה קלוגר? לאחר שסיימה את לימודיה לתואר ראשון בקרקוב, היא נרשמה לפקולטה לפילוסופיה באוניברסיטה בווינה. בדצמבר 1914 היא היתה בין חמש הנשים באוניברסיטה שהוענק להן התואר דוקטור. עבודתה עסקה בתקופת הנעורים של מאצ'יני (Giuseppe Mazzini), ובין מדריכה היה ההיסטוריון הנודע אלפרד פרנסיס. מדריכי העבודה המליצו לקצרה אם תרצה לפרסם אותה בעתיד, ואכן קלוגר פירסמה את הדוקטורט כספר בשנת 1939.

בשנת 1922, קלוגר נישאה בטמפל של קרקוב לד"ר יעקב ברוס, סוציאליסט ובונדיסט יהודי ידוע, שהיה מבוגר ממנה בשבע שנים, והיתה למורה להיסטוריה

סליחה על הפוגרום בקרקוב

ב-11 בספטמבר התקיים בקרקוב מצעד "זיכרון וחיים", שאורגן על ידי 'קרן פולניה', קבוצה של נוצרים פולנים שמבקשים לזכור את הקהילה היהודית שחייתה בקרקוב במשך מאות שנים.

אחת התחנות של המצעד היתה בככר וולניצה, סמוך למקום שבו נהרגה רוזה ברגר בפוגרום שנערך ביהודי קרקוב ב-11 באוגוסט 1945. באותו מקום נשא מר יאנוש פוניביירסקי (Janusz Poniewierski), סופר קתולי, לשעבר נשיא מועדון "Przymierze" (=ברית) של נוצרים ויהודים בקרקוב, את הדברים הבאים, כבקשת כפרה עבור החטאים נגד היהודים במשך מאות בשנים:

"יולי 1945. רק כמה שבועות לאחר סיום המלחמה. בשווקים וברחובות קרקוב התפשטה שמועה על חטיפת ילדים נוצרים, למצה, על ידי יהודים. מפה לאוזן עברה הידיעה שנמצאו עוד קורבנות צעירים. שמועה נוראה זו לבשה נימה אנטישמית, והביאה לגל של אלימות.

קבוצה של חוליגנים החלה, מידי שבת, לסקול את בית הכנסת 'קופה' ואת המתפללים היהודים ששרדו את השואה. "משך החלה התפילה", אנו קוראים במכתב של הקהילה היהודית אל פרנסי העיר קרקוב מיולי 1945, "מתאסף אספסוף, חלאת אדם ונספחים, אשר (...) תוקפים את בית הכנסת, מיידים אבנים ובעיקר בקבוקים, תוך שהם גורמים נזק לגג ומנפצים חלונות (...). התקפות אלה מלוות צעקות, צרחות, קללות והטחת עלבונות, שתכופות חודרות פנימה [לתוך הבניין]. התקפות (...) פגעו כבר פעמיים ברב שניהל את התפילה".

בשבת, 11 באוגוסט 1945, בין השעות 9:00 ו-11:00 בבוקר, התקיימה בבית הכנסת 'קופה' תפילת שבת, כשבחוץ, כמו בכל יום שבת, התאספה לה חבורת בריונים מצויידים באבנים. כשניסו היהודים להניסם, החל אחד החוליגנים לקרוא לעזרה. מישוה הפריח שמועה שבפנים נמצאת גופתו המדממת של ילד. זה הספיק להמון שהתאסף ליד בית הכנסת ובכיכר החדשה (Plac Nowy), בסביבות השעה 11:00 נהרו כולם לבית הכנסת.

בתיעוד של הפוגרום נכתב: "שברו את השער (...). הרסו ורמסו את פנים בית הכנסת, השליכו ודרכו על ספרי הקודש, ואת הקהל שהיה במקום הקדוש הם גררו לרחוב, תוך צעקות וגידופים". תוך זמן קצר התפשטו המהומות בכל קז'ימייז', והחלה ביזה של מוסדות יהודים ובתים שבהם גרו יהודים, תוך כדי הכאת היהודים, בין היתר, במוטות, אלות וקרשים. ברחובות החל מצוד אחר יהודים.

על מה שקרה בקרקוב כותבת חנה זיידמן: "קבוצה של אנטי-יהודים תפסה אותי, באותה שבת, ברחוב מיודבה (...). הפילו אותי, הפשיטו את נעלי, חטפו את ארנקי עם הכסף (...) והחלו להרביץ לי (...). התעלפתי (...) באמבולנס שמעתי את הפרמדיק והחייל שליוו אותי אומרים שאת הנבלות היהודים לא צריך להציל כי

לרגלי הראטוש בקז'ימייז', היום המוזיאון האתנוגרפי, ביקשו החברים הנוצרים של 'קרן פולניה' סליחה מהיהודים על החטאים שביצעו במשך השנים באחיהם הבוגרים. מר יאנוש פוניביירסקי מספר על האירועים שהתחוללו ברובע קז'ימייז' לפני 71 שנים.

היהודים הורגים את הילדים, וצריך לירות בכל היהודים (...). אחר כך הגיע חייל שהשגיח עלינו כשאקדח דרוך בידו, ואסר לשתות מים. רגע מאוחר יותר הגיעו שלושה עובדי רכבת ואחד מהם אמר: 'זו שערוריה שלפולני אין אומץ להכות אדם לא חמוש', והיכה יהודי פצוע. נשים, בין היתר אחיות, עמדו מאחורי הדלת ואמרו זו לזו שהן חיכו לסיום האירוע על מנת 'לקרוע' אותו".

בפוגרום נרצחה רוזה ברגר בת 56, אסירת מחנה הריכוז הגרמני אושוויץ-בירקנאו. בעלה הצליח לברוח מהרכבת שהובילה אותו להשמדה, והתחבא עד סוף המלחמה. ב-11 באוגוסט גרו שניהם בדירה בכיכר וולניצה 4, נהנים זה מחברתו של זו. רוזה נפגעה מרסיסי אקדח שחדרו מבעד לתלת הנעולה. מותה, כקורבן הפוגרום, אומת על ידי מקורות היסטוריים, אך בעתונות דווח על מספר רב יותר של הרוגים. בפוגרום נפצעו עשרות אנשים, וביניהם גם פולנים שהתייצבו להגנת היהודים.

המהומות נמשכו כל אותה שבת, ועד ליום ראשון בבוקר. בשבת אחר הצהרים הועלה באש בית הכנסת 'קופה', וכפי שהעיד אחד הנוכחים באירוע "ערמו את ספרי הקודש ברחוב, הציתו ושרפו אותם".

ותגובות היהודים לפוגרום בקז'ימייז' ולשורה ארוכה של תקריות דומות באיזור? לדברי ההיסטוריון פרופ' אנדז'יי חוולבה אחדים שינו את שמותיהם לשמות פולניים ואחרים החלו בהכנות לעזוב את פולין. נתן שטיינברגר, שבאותו יום מצא מסתור מהתוקפים, אמר 50 שנה מאוחר יותר, כי באותו יום גמלה בליבו ההחלטה לעזוב את פולין "פולין אינה מולדתנו, ואין לי מה לחפש בה".

בתי חולים יהודיים בגטו

הרוקח תדאוש פנקביץ' כותב בספר "בית מרקחת בגטו קרקוב", על בתי החולים בגטו, וכך הוא מספר:

"בגטו היו ארבעה בתי-חולים: בית החולים המרכזי שהועבר מרחוב סקבינסקה לתחום הגטו, פינת יזפינסקה ונגירסקה, מנהלו היה כירורג ידוע, ד"ר ניסנפלד; בית החולים למחלות מדבקות בניהולו של ד"ר א. ביברשטיין, שעבר, לאחר הקטנת הגטו, מרחוב רנקאווקה לרחוב קטן ליד כיכר זגודי; בית חולים קטן לקשישים ברחוב לימאנובסקי, שמנהלו, איש האשכולות, ד"ר קראנץ, נספה יחד עם חוליו בחודש יוני 1942; ובית החלמה ברחוב יוזפינסקה שנוהל בידי שני אנשים בעלי ידע רב וחזורי הרגשת יעוד - ד"ר יוליאן אלכסנדרוביץ' וד"ר בורנשטיין. במהלך הגירושים ושפיכות הדמים בגטו מילאו בתי החולים האלה תפקיד חשוב בהסתרת אנשים, ועובדיהם גילו תושיה רבה. לא מעטים חייבים להם את חייהם.

ביקרתי בכל אחד מבתי החולים בגטו, הייתי בכל בתי האבות, הוקסמתי מכישרונם וממסירותם של מנהלי המוסדות ושל הצוותים שעבדו בהם. ראיתי כמה לבביות והכרת תודה היו ביחסם של החולים אל ד"ר אלכסנדרוביץ'. שמעתי את דברי התודה שהופנו אל ד"ר קראנץ ואל יד ימינו, הגברת גוטמן, ונתמלאתי פליאה והערצה למראה בית החולים המרכזי, שבשעה שהועבר בסקבינסקה ליוזפינסקה, הרשו הגרמנים להנהלה להעביר רק חלק זעיר מן הציוד. ואף על פי כן היה המבנה נקי, מסויד, ונמצאו בו כל המחלקות של בית חולים רגיל. חדר הניתוחים עבד ביעילות יומם ולילה.

לצד רופאי הגטו (ד"ר ניסנפלד, ד"ר ארדינאנד לבקוביץ', ד"ר בלאו) עבדו כאן בהתחלה גם רופאים מבחוץ שהורשו להיכנס לגטו ולשם כך צויידו ברשיונות מיוחדים. פעמים רבות הופיעו כאן לניתוח פרופ' יאן גלאצל ופרופ' יאנוארי זובריצקי, ובהתייעצויות רפואיות השתתפו פרופ' תדאוש טמפקה, אלכסנדר אושאצקי וד"ר סטניסלב לאפינסקי.

בראש המחלקה הפנימית בבית החולים המרכזי בגטו עמד ד"ר בלסברג, את המחלקה הנירולוגית ניהל ד"ר ברונשטיין, את המחלקה הגינקולוגית ניהל ד"ר י. לקס ו-ד"ר ר. פניגר. המחלקה האורולוגית ניהלה על ידי ד"ר ר. לקס, מחלקת העיניים נוהלה על ידי ד"ר א. מירובסקי ו-ד"ר מ. של. בראש מחלקת אף אוזן גרון עמד ד"ר פ. גרינבאום ו-א. מאהאוף, ד"ר רוזנצוויג וד"ר ה. אנגלשטיין עמדו בראש מחלקת העור, ואת מכון הרנטגן ניהל ד"ר ס. שוורץ וד"ר צ. בליבאום.

מנהל בית החולים למחלות מדבקות היה כאמור ד"ר א' ביברשטיין, שזכה להוקרה רבה מצד חוליו. לראש המחלקה הסניטארית וכקצין קשר בינה ובין השלטונות הגרמניים נתמנה ד"ר הבר.

מלבד מנהלי המחלקות שהוזכרו, עבדו כמעט כל הרופאים בבתי החולים שבגטו ללא תמורה.

קרוניות רתומות לנשים

יעקב שטנדיג, בספרו "פלשוב", מתאר את המצאתו היחודית של הרוצח אמן גאת "המאנשאפטסצוג" (Mannschaftszug). וכך הוא כותב: "... נדמה לי שהמחצבה במחנה פלשוב היא היחידה שיכולה להתגאות ב"מאנשאפטסצוג", כלומר, רכבת רתומה לאנשים.

הקמת הצריפים באיזור בתי המלאכה קדמה לסלילת הדרכים, ובימים שלאחר הגשם א-אפשר היה להגיע לבתי המלאכה של ד.א.וו, של מאדריץ' ועוד, מבלי לאבד את הנעליים או הסוליות בבוץ הדביק והעמוק. סלילת "רחוב התעשייה" (Industiestrasse) הפכה למשימה בוערת. הדרך מן המחצבה לרחוב התעשייה, שעמד להיסלל, הובילה דרך רח' ה-ס.ס. החדש והרחב (מקודם רחוב

Kilinskiego וכעת רחוב Wiktora Heltmanna), שלאורכו עמדו הווילות של ה"אדונים" מה-ס.ס., כולל זו של גאת. הרחוב הזה עלה בשיפוע של 6%, שהוא אולי דבר של מה בכך בשביל מכוניות, אבל בשביל האסירים, התשושים והיגעים, דחיפת קרוניות עמוסות 2000 קילוגרם אבן כל אחת, במעלה הרחוב הזה, ודאי לא היתה משימה משעשעת.

ובכן, ה"מאנשאפטסצוג" כלל שלושה קרונות וסחבו אותם שבעים נשים בשתי שורות, 35 בכל צד. החבל, שאורכו כ-100 מטר, היה צמוד לזרועותיהן בצורה כזו שבלכתן קדימה לחצו אותו בשתי ידיהן לזרועות, על מנת למשוך את המשא בכל גופן..."

GETTO - SZLAK PAMIĘCI
קרקוב נתיב הזיכרון הגטו
THE GHETTO MEMORY TRAIL
1941-1943

W tym miejscu, w dawnym budynku szkolnym Stowarzyszenia Talmud Tora, w 1940 r. dr Aleksander Bieberstein uruchomił Szpital Zakaźny, który 1941 r. znalazł się w granicach getta.

בבניין זה שבו שכנה חברה "תלמוד תורה", הוקם בשנת 1940 בית החולים למחלות זיהומיות על ידי ד"ר אלכסנדר ביברשטיין. החל מ-1941 הועבר ופעל בית החולים בתחומי הגטו.

In this place stood the former school building of the Talmud Torah Association, in which Dr Aleksander Bieberstein set up in 1940 a Contagious Diseases Hospital, which remained in the Ghetto after 1941.

שלט זיכרון שהוצב על הבניין בו שכן בתקופת הגטו בית החולים למחלות זיהומיות בניהולו של ד"ר ביברשטיין

אנשים טובים באמצע הדרך

בספרו "רשימת שינדלר" מזכיר **תומס קינלי** אנשים שסייעו ליהודי קרקוב באותם ימים אפלים. בין היתר הוא כותב על שלושה אוסטרים: יוליוס מאדריץ' Julius Madritsch, ריימונד טיץ' Raimund Titsch ואוסוולד בוסקו Oswald Bosko.

וכך כותב קינלי על **יוליוס מאדריץ'** (1906-1984), בעליו של המפעל לתעשיית מדים שפעל בתוך מחנה פלשוב: "מאדריץ' היה צעיר בשנה בערך מאוסקר (דהיינו, היה בן כ-34. ל.ה.). הוא היה אדם חרוץ ושאפתני אך אנושי, ואילו נתבקש להצדיק את קיום מפעלו הרווחי בתוך המחנה, היה טוען שהמפעל מספק תעסוקה לקרוב לארבעת אלפים אסירים, ולפיכך – ביטחון משילוח למחנות חרושת המוות. ריימונד טיץ' – גבר בראשית שנות הארבעים שלו, צנום ומסוגר בעצמו... נהג להבריח למחנה משאיות מלאות מזון לאסיריו (מעשה שעלול היה להקנות לו שהייה פאטלית בכלא מונטלופיד, בית הסוהר של ה-ס.ס., ואם לא שם – אזי באושוויץ)... הר שינדלר ידע כי טיץ' הקטן רוכש בשוק השחור כמויות בלתי-ליגאליות של לחם בשביל האסירים העובדים במפעל המדים מאדריץ', וכי חלק גדול מן הכסף לתכלית הזו היה מסופק על ידי מאדריץ'."

על **ריימונד טיץ'** (1897-?), המנהל הכללי של מפעלי מאדריץ' בפלשוב מספר קינלי: "טיץ' היה אוסטרי קתולי שקט, בעל חזות של למדן וצלע על ירכו... הוא היה מבוגר בערך בעשר שנים מאמון ומאוסקר. במחנה פלשוב הוא ניהל את בית החרושת למדים של מאדריץ', שהעסיק 3,000 תופרות ומכונאים.

אחת מדרכי שלשול השלמונים של טיץ' לאמון גאת היתה על ידי משחקי השח שלו עם אמון. בניין המנהלה היה קשור בקו טלפון עם מפעל מאדריץ', ולעתים קרובות היה אמון מזמין את טיץ' למשרדו, למשחק שח... עכשיו היה מועיד עד שלוש שעות למשחק טרם שיניח לקומנדנט לנצחו, וכאשר עובדי בנין המנהלה היו רואים את טיץ' מקרטע במעלה רחוב ירוזולימסקה לביצוע משימת השח הזאת, ידעו כי מצפה להם אחר צהרים שפוי יותר הודות לכך.

אך ריימונד טיץ' לא הסתפק רק במשחק השחמט... טיץ' עצמו התחיל לצלם. לעיתים מחלון משרדו, לעיתים מקרנות זווית של סדנות. הוא צילם את האסירים לובשי המדים המפוספסים במסילת הקרונות, את חלוקת הלחם והמרק, את חפירת תעלות הניקוז ויסודות הצריפים. חלק מתצלומיו של טיץ' מראים את אספקת הלחם הלא-חוקית למפעלו של מאדריץ'. עניין וודאי הוא כי ככרות לחם עגולות נקנו בידי ריימונד עצמו, בברכתו ובכספו של מאדריץ', והועברו לפלשוב במשאיות מתחת לצרורות של סמרטוטים וגלילי אריג. טיץ' צילם לחם שיפון עגול מועבר בחיפזון מיד ליד ולתוך מחסן של מאדריץ'... הוא צילם את ה-ס.ס. והאוקראינים במצעד, בהשתעשעם, בעבודתם. הוא צילם את קבוצות העבודה בפיקוחו של המהנדס קראפ... בתמונה כללית של פלשוב, ממרחק, הוא מקנה מושג על ממדיו של המחנה, על שממנו ואווירת הנכאים שלו. מסתבר שצילם כמה תמונות מקרוב של הקומנדנט במרפסת השיזוף שלו, שרוע על כסא נוח... טיץ' צילם את רולף וראלף מכרכרים ורובצים בחמה, והוא צילם גם את אמון ישוב על סוסו הלבן והגדול.

לאחר שהסרטים צולמו לא מסר אותם טיץ' לפיתוח,

חסידי אומות עולם: יוליוס מאדריץ' (מימין) ו-ריימונד טיץ'

הוא החביא אותם בתיבת פלדה בדירתו בקרקוב, שם החזיק למשמרת גם קצת חפצי ערך שנותרו לפליטה אצל יהודי מאדריץ'...

בתיקי אודסה, אגודת הסתר שתוקם אחרי המלחמה על ידי אנשי ס.ס. לשעבר, ירשם טיץ' כבוגד, זאת משום שסיפק לאנשי מאדריץ' כ-30,000 כיכרות לחם, לצד עופות רבים וכמה קילו סוכר, ושעל גילויי ההומניות שלו העתירה עליו ממשלת ישראל כבוד והוקרה.

ועל **אוסוולד בוסקו**, שנרצח על ידי הגרמנים ב-1944 שכן נחשד על ידם שעוזר הוא ליהודים: "בוסקו עצמו היה גבוה ורזה, קולו צרוד וגס וגם הוא, כאוסקר שינדלר, צ'כי גרמני... בוינה, שם למד תיאולוגיה, הוא הצטרף ל-ס.ס. חלקית משום שהיתה זו חלופה לגיוס חובה לוורמאכט וחלקית משום התלהבות חולפת. עכשיו התחרט מאד על אותה התלהבות, והיה מכפר עליה בהיקף רחב... באקציה של אוקטובר הבריח בוסקו כמה תריסרי ילדים מן הגטו בתוך קופסאות קרטון...

ואכטמייסטר בוסקו סיפק למחתרת אישורי מעבר כלליים, עשרה בכל פעם... האפשרות לנוע באופן חופשי מן הגטו החוצה ובחזרה היתה כורח לחברי המחתרת והם היו זקוקים למסמכים שסיפק בוסקו. לכן, די היה בקשריו של בוסקו עם הארגון היהודי הלוחם ועם "צבא העם" כדי לתלות אותו. ואף על פי כן הוא לעג לעצמו, ותייעב את עצמו במסתרים, ובזו לפעולות הצלחה חלקיות בלבד, מכיוון שבוסקו רצה להציל את כולם."

ביוני 1944 כשהחלו הגרמנים לסגת, ידע בוסקו שישלח לחזית, וכדי להתחמק מכך התחפש וברח לכיוון קאלוואריה ושם הסתתר. סיפרו שנטל עמו ידידה פולניה, שני ילדים יהודים לשמירה, ומזוודות עם דברי ערך שניתנו ל בתמורה לטובות שעשה בזמן שירותו בגטו. ממקום מחבואו כתב למפקדו שנחטף והוא נמצא בידי הפרטיזנים במקום בלתי ידוע.

מסתבר שהקצין שבדק את "מכתב החטיפה" הבחין שכתובת המשטרה כתובה בכתב יד ללא רבב, וזה עורר את חשדו. בוסקה אותר בכפר יחד עם חברתו, שהתברר שהיא יהודיה. גורלה וגורל הילדים לא ידוע. בוסקו עצמו נעצר והובא למשפט ב-26 באוגוסט והוצא להורג ב-18 בספטמבר בשעה 7:15 בבוקר.

שלושתם הוכרו על ידי יד ושם כחסידי אומות עולם, בשנת 1964.

שחרור קרקוב, 18 בינואר 1945

קרקוב שרדה את מלחמת העולם השנייה ללא נזקים משמעותיים, ושחררה ב-18 לינואר 1945 על ידי הצבא האדום. עד 1989 האדירו שלטונות פולין הקומוניסטית את מרשל איוואן קונייב, מפקד הכוחות הסובייטיים ששיחררו את קרקוב, והכתירו אותו בתואר מציל קרקוב. מקובל לחשוב שהוא פקד שלא להשתמש בחיל האוויר ובארטילריה של צבאו כדי לשחרר את קרקוב.

לקראת ההתקפה הרוסית על העיר התבצרו הגרמנים במערב קרקוב, באיזור מגורי הממשל, בסביבת האקדמיה גורניצו-הוטניצ'ה ורחוב קרולבסקה, ביצרו בניינים ברחבי העיר, והתקיפו חומרי נפץ, ומכשולים. ההתקפה הרוסית הייתה מכיוון צפון-מערב, דרך ברונוביצה, ומצפון דרך פרונדניק צ'רבוני, ותוך זמן קצר התקדמו הרוסים בפיחוביצה, מדרום-מערב לעיר. ב-18 לינואר כבשה פלוגת הקלעים מספר 317 של הסובייטים את לובזוב מצפון-מערב, פלוגה 203 כבשה את תחנת רכבות המטען ופלוגה 22 כבשה את אולשה ואת רוביצה מצפון-מזרח.

למחרת אחר הצהריים הגיעו חיילים רוסים לעיר הישנה שהיתה מכוסה שלג. בשכונות הדרומיות של קרקוב נמשכו הקרבות עד 23 לינואר. הגרמנים הצליחו לפוצץ, תוך נסיגתם את כל הגשרים על הויסלה, וההתגוננות האחרונה שלהם היתה בקשמיונקי אשר בפודגוז'ה.

היחידות הרוסיות מדביזית קלעים 135 (חיל רגלים), שסטלין העניק לה את התואר "דיביזית קרקוב", היו חלק מהארמיה 59 של החזית האוקראינית הראשונה תחת פיקודו של מרשל קונייב. על פי הוראותיו של האחרון, היה על צבא ברית המועצות להמנע מלנהל קרבות בתוך ערים שנכבשו, ולהציל את העיר מחורבן בלי עזרה מחייל האוויר והתותחנים הסובייטיים. במציאות היה המצב שונה.

העיתונאי מתאוש צימרמן טען, באתר החדשות הפולני ONET.PL בשנת 2012, כי זהו מיתוס. וכך הוא כותב: "במשך חמישים שנה האכילו את הפולנים במיתוס 'קרקוב ניצלה'. האמת הועלמה. המרשל קונייב כתב בספרו 'ארבעים וחמש', שמטרת התקפתו היתה להציל את העיר ואתריה היקרים מהשמדה כוללת, שכן רוב בנייניה היו ממוקשים. הוא פקד, לכאורה, לא לנצל את חיל האוויר והארטילריה בעת ההתקפה.

לאחר המלחמה הוענקה לקונייב אזרחות כבוד של קרקוב, ולאחר מותו ב-1973 נקרא רחוב על שמו. לאחר עידן הקומוניזם שונה השם והיום זהו רחוב ארמיה קריובה. המיתוס חוזק באירועים שנתיים בקרקוב, בהשתתפות נציגי בריה"מ, ובשנת 1976 הופק הסרט "להציל את קרקוב". בסרט מביע קונייב את דאגתו להישרדותה של קרקוב, ונכללות בו סצנות מתח מרתקות בהן מפורקים מוקשי ענק שהטמינו הנאצים בתעלות. בשנת 1987 הוקם פסל גדול של קונייב בקרן הרחובות זאז'צה וארמיה קריובה, בקרבת איזור בווינה במערב קרקוב. ב-1991 הוסר הפסל והועבר ל-רוסיה.

אך העובדות שונות. הגרמנים, ובראשם מושל הגנרלגוברנמן הנס פראנק, ראו בקרקוב עיר שנועדה להיות נירנברג של המזרח. לפיכך, דאגו לשמר ולפתח את תשתיות העיר, ולמרות חיסול ששים אלף יהודי קרקוב והרג אלפי פולנים מתושביה, נמשכו החיים בעיר במין נורמליות יחסית, תחת פיקוח גרמני הדוק.

לקראת סוף 1944 התחילו הגרמנים להפיץ שמועות

לפיהן קרקוב ממוקשת, ושבסוף הכיבוש תפוצץ; מטרתם היתה להרתיע פעולות של המחתרת. כדי לעכב את כניסת הצבא הרוסי מוקשו מספר מקומות, אך כך היה מקובל לגבי כל עיר חשובה אחרת. לפי ספרו של סלאבצקי "הפעולה שהצילה את קרקוב" (1970) חפרו הגרמנים תעלה סודית בשכונת ברונוביצה, וכאן אמור היה להיות הנפץ שיפוצץ את גשרי קרקוב ומפעליה, וחלק ניכר מהמבנים עתיקים שלה כמו הוואוול, השוק והסוקייניצה, תיאטרון סלובצקי והכנסייה על הסקאלקה בקז'ימיז'. על פי המסופר בספר, החבלנים הסובייטים יחד עם פטריוטים פולנים חשפו את הכבל, ובכך מנעו את הפיצוץ.

במציאות לא היה שום כבל שהגיע אל לפורט פסטרניק. הגרמנים לא ציפו למתקפה רוסית מכיוון מערב, כפי שאירע, ולא התכוונו לפוצץ את העיר כולה. הם פוצצו מספר צינורות מים, את הגשרים שעל הויסלה, והציתו את מחסני מונופול האלכוהול. בכך הסתכם הרס קרקוב. מספר מטעני נפץ שהניחו הגרמנים אכן פורקו, אך התעמולה הסובייטית ניפחה עובדות אלה למימדי ענק. הנזק היחיד שנגרם לגבעת הוואוול היה מפצצה שהטיל מטוס סובייטי ב-17 לינואר על הקפלה על שם מריה בחצר בטורי בוואוול. הגרמנים לא מיקשו את הוואוול, ולהיפך, הם ביצרו היטב את הארמון מפני הפצצות, היות שהמושל הנאצי הנס פראנק קיווה לשוב לארמון בעתיד.

מטרת האופנסיבה הרוסית, שהתחילה בינואר 1945, היתה להדוף את הגרמנים מנהר הויסלה אל מעבר לאודר בקו ורוצלב. לרוסים היו פי חמישה חיילים ועדיפות גדולה במספר הטנקים והתותחים. לגרמנים לא היתה יכולת הגנה משמעותית. האדמיניסטרציה הגרמנית ברחה מקרקוב, וכך גם הנס פראנק, שברח לבאווריה כשהוא לוקח עמו ציורי מופת מארמון וואוול. שם נתפס והוצא להורג לאחר שנשפט בנירנברג.

הצבא הרוסי סילק אמנם את הגרמנים מקרקוב מבלי לגרום לפגיעות משמעותיות בעיר, אך זו לא היתה מטרתה העיקרית של המתקפה. הרוסים רצו להגיע מהר ככל האפשר לשלונסק עילית וזגלמביה-דומברובסקה, שם נמצאו ריכוזים גדולים של חמרי גלם ותעשיות חיוניות. גם ערים אחרות אותן עברו הרוסים נכבשו בלי נזקים משמעותיים, היות שהגרמנים למעשה ברחו והתכוונו להתגונן על קו נהר האודר.

אשר לפקודתו של קונייב שלא להפציץ את קרקוב מן האוויר ולא בתותחים, גם זה שקר. בינואר 1945 נפגעו בקרקוב יותר מ-450 בניינים, בעיקר בסביבות תחנת הרכבת הראשית והיו גם הרוגים בקרב האזרחים.

יחסם של תושבי קרקוב למשחרריהם היה אמביוולנטי. תחילה היתה שמחה על סילוק הגרמנים, והחיילים הרוסים התקבלו בוודקה ביתית "בימבר" כנהוג בקבלת פנים חגיגית. עם זאת, התושבים ידעו כי עתה מתחיל כיבוש חדש.

במוסקבה ציינו את שחרור קרקוב כניצחון צבאי חשוב. 324 תותחים ירו 24 מטחי כבוד. סטלין העניק לדיביזיה 135 ששיחררה את העיר, את התואר "קרקובסקה". התעמולה הסובייטית טענה שסטלין אמר לקונייב אישית: "קרקוב היא עיר יפה מאד, יש בה כעין קרמלין וכיכר מרכזית גדולה ובה מסעדת 'האוולקה'. גש אליה, ושתה וודקה על חשבוני, וזאת בתנאי שתגן על קרקוב מתוצאות פעולות מלחמתיות." כך סיפר בזכרונותיו יאן גרליצקי, שהיה סגן ראש עיריית קרקוב בשנים 1951-1971.

STOWARZYSZENIE HUMANITARNE

„SOLIDARNOŚĆ“

B'nei B'rith w Krakowie (III. 427).

Siedziba: Kraków, ul. Zielona 10. II. p. tel. 115-79.

Data założenia: 7 grudnia 1892.

Ilość członków z dniem 1 kwietnia 1932: 156.

Posiedzenia odbywają się we wtorki po 1-szym i 15-tym każdego miesiąca o godz. 8.30 wiecz.

Nazwiska zmarłych Exprezydentów:

Dr. Maksymilian Kohn
Dr. Leon Rothwein
Dr. Leon Horowitz
Dr. Adolf Fischler
Dr. Ludwik Lustgarten
Dr. Herman Brummer
Dr. Herman Hirsch
Aleksander Zygmunt Resch

Nazwiska Exprezydentów obecnych:

Dr. Samuel Tilles
Henryk Kaufmann
Dr. Ozjasz Thon
Inż. Józef Weinberger
Arnold Steiner
Dr. Filip Landau
Dr. Leon Ader
Dr. Józef Steinberg
Dr. Ludwik Rattler
Dr. Dawid Süßkind
Dr. Leon Fischlowitz
Dr. Rafal Landau

38

Stowarzyszenie humanitarne „Solidarność” w Krakowie

Komitet urzędników w roku 1932

Mentor: Dr. Rafal Landau
Prezes: Dr. Szymon Feldblum
Wiceprezes: Dr. Izidor Schrager
Sekretarz prot.: Dr. Henryk Silberstein
skarż.: Zygmunt Gottlieb
Skarbnik: Efraim Ratz
Marszałek: Dr. Adolf Schwarzbart
Strażnik: Ozjasz Schwarz

לשכת בני ברית בקרקוב

בספר של מסדר בני ברית, שראה אור ב-1932 בפולין, מתפרסמים שמות חברי המסדר וחברי הלשכות השונות, ביניהם הלשכה בקרקוב.

נשיא בני ברית פולין היה עו"ד ד"ר לאון אדר (Ader) מרחוב סטרשבסקי 25 בקרקוב; סגניו: פרופ' אדוארד פוירשטיין מבילסקו, עו"ד ד"ר אלכסנדר מאיר מלבוב, המהנדס גאורג שלסה מקטוביץ ופרופ' הרב מ.ש. שור מוורשה. מזכיר המסדר היה עו"ד ד"ר פיליפ לנדאו מרחוב קרמליצקה 8 בקרקוב והגזבר היה הנריק קאופן מרחוב וו"ינסקה 10.

אשר ללשכת קרקוב, הרי שזו נוסדה בדצמבר 1892 ומקום מושבה היה ברחוב זילונה 10. בשנת 1932 מנתה הלשכה 156 חברים, שנפגשו פעמיים בחודש. חברי הוועד של לשכת קרקוב, באותה שנה, היו: ד"ר רפאל לנדאו, מפקח (מנטור); ד"ר שמעון פלדבלום, נשיא; ד"ר איזידור שרגר, סגן נשיא; ד"ר הנריק זילברשטיין וזיגמונט גוטליב, מזכירים; אפרים רץ, גזבר; ד"ר אדולף שוורצברט, יו"ר (מרשאלק); אוזיאש שוורץ, שוער (סטראז'ניק).

בית הספר למסחר בקרקוב

באתר Centropa - www.centropa.org מתועדים החיים היהודיים בארצות בהם התחוללה השואה. אחת העדויות באתר היא של דניאל ברטרם, יליד 1920 בקרקוב, שרואיין על ידי אדיטה גברון בשנת 2004, ובעדותו הוא מספר את זכרונותיו מבית הספר למסחר בקרקוב. וכך הוא מספר, בין היתר, על בית הספר:

שכר הלימוד בבית הספר היה 20 זלוטי בשנה הראשונה, אך הוא זכה להנחה ומשפחתו שילמה רק 15 זלוטי לשנה. שכר הלימוד היה מדורג, והלימודים התייקרו כל שנה. היה זה בית ספר תיכון יהודי למסחר והלימודים בו היו קשים. היו בו ארבע שנות לימודים של דקדוק, ובחינות מעבר מחמירות. בבית הספר למדו, מלבד פולנית, גם גרמנית, אנגלית ועברית. 16 מורים, נשים וגברים, למדו את 23 המקצועות, ביניהם היו אלכסנדרוביץ, שלנג שלימד דת ועברית, ברט שלימד כתיבה תמה, נטל שלמד הנהלת חשבונות, מנדלבאום שלימד מסחר והתכתבות מסחרית, סילברפניג שלימד גיאוגרפיה של פלשתינה, גברת שילנגייר שלימדה גאוגרפיה והיסטוריה ומר גוזיק שלימד דת ועברית.

אירנה יוהנס, יהודים מצילים יהודים

אירנה יוהנס לבית הימלבלאו היתה בעלת מראה "טוב" – שער בהיר ועינים כחולות – וכך, בעזרת ניירות מזוייפים על שם מריה בזדיל, יכולה היתה להכנס ולצאת מהגטו.

אירנה הכניסה לגטו אוכל על מנת לסייע בשבירת הרעב ששרר בו, וסייעה לפעילי המחתרת, הארגון היהודי הלוחם, בהשגת תעודות "קנקרטה" (תעודות זהות). בנוסף עסקה בהדפסת והפצת חומר תעמולתי כדי להביא לידיעת היהודים הכלואים בגטו על גורלם של אותם "שנשלחו להתיישבות מחדש במזרח", וסייעה בהוצאת קבוצת צעירים יהודים מוורשה אל היערות והבונקרים של מישלניצה.

מצטערים ואבלים עם המשפחה

על מות חברנו

אהרון שיינוביץ ז"ל

משתתפים באבל המשפחה על פטירת

ציפורה לעדן ז"ל

(לנדרסדורפר)

WEBSITE: www.claimscon.co.il • דרך חברון 101, ירושלים 93480 • טל': 02-6712711 • פקס: 02-6712731

Beit Ha'umot, 101 Derech Hevron, Jerusalem 93480 • redisrael@claimscon.org

